

רש"י הביא שני פירושים:

האחד, שהיה רוחב הגיא שמול העיר יוצא מחוץ לתחום, אלא שהיה רוחב הגיא מצטמצם בהדרגה שלא כנגד העיר עצמה, אך בתחום העיר.

ויש בידי המודד שתי אפשרויות למדוד היכן מסתיימת מידת תחום העיר בתוך הגיא:

א. לצאת לצד העיר, עד המקום שמצטמצם הגיא, וכולו נמצא בתחום העיר, ולהבליעו שם במקום שהוא מתקצר [על ידי מדידת המרחק האוירי שמעליו], ולהמשיך את המדידה משפתו השניה של הגיא עד השלמת התחום.

ומשם הוא יצפה לכוון את גבול התחום בתוך הגיא המורחב, מול העיר עצמה.

ב. לצאת מצד העיר, מחוץ לתחום, עד המקום שבו מסתיים הגיא, ולמדוד שם את המידה עד כנגד שפת הגיא השניה שמול העיר, כדי לדעת בכמה אמות רחוקה שפת הגיא ההיא מעבר לתחום. ואז ילך אל שפת הגיא ממול העיר, וימדוד בתוך הגיא את ההפרש, על ידי שיחזור לכוון העיר בתוך הגיא, וימנה את מספר האמות שהן יותר מהתחום, ויסמן בגיא את מקום התחום.

ואומרת המשנה, שיעשה את המדידה לפי האפשרות הראשונה, שאין צורך לצאת בה אל מחוץ לתחום בשעת המדידה, ולא ימדוד לפי האפשרות השניה, שבה הוא צריך לצאת ולמדוד מעבר לתחום.

ואף על פי שהמדידה נעשית ביום חול ולא בשבת, יש לנו לחוש שמא מי שרואה אותו

את הנך אטמהתא דשורא, שורות חומת העיר דמבליעי הנכנסות בנהר דגלת בשבעים אמה ושיריים של עיבור העיר.

מתניתין:

אין מודדין את תחום העיר אלא כחבל של חמשים אמה, לא פחות ולא יותר.

ולא ימדוד אלא כנגד לבו. שקבעו חכמים לשני מודדים המותחים את החבל ביניהם שיחזיקו את החבל כנגד לבם, כדי שלא יחזיק האחד כנגד לבו והשני כנגד מרגלותיו ויצטמצם בכך התחום.

היה מודד והגיע לגיא שאינו רחב חמישים אמה, או לגדר שנפלה והרי היא גל גבוה של אבנים, ובני אדם הולכים עליה, אין צורך למדוד את השיפוע של מדרון הגיא, או הגל, אלא יהיה "מבליעו", שיעמוד מודד אחד על שפת הגיא מזה ומודד שני על שפת הגיא מעברו השני, וימדדו אותו מעליו כאילו היה מישור, ובגל ימדדו אותו מהצד, וחזור המודד למדתו.

ובגמרא מבואר כי משמעות "חזור למידתו" היא, שאם רחב הגיא יותר מחמישים אמה, שאינו יכול להבליעו על ידי מדידה מעליו, הרי הוא יוצא הצידה אל מחוץ לעיר, למקום שבו הגיא מצטמצם לרוחב פחות מחמישים אמה, ושם הוא מבליע את הגיא. וצופה משם אל עבר המקום שמעבר לגיא, וממשיך למדוד את הגיא כנגד העיר.

וכן אם הגיע לחר — מבליעו, וחזור למדתו.

ובלבד שלא יצא חוץ לתחום כדי להבליע את הגיא. א-חא

אמר רב יהודה אמר רב: דאמר קרא [שמות כז] בחצר המשכן: "ארך החצר מאה באמה. ורחב המשים בחמשים".

אמרה תורה: מכך שאמרה תורה "רוחב חמישים — בחמישים", לימדה תורה: **בחבל של חמשים אמה — מודד.**

ופרכינן: והא האי קרא מובעי ליה ללמדנו את גודל הריבוע הפנוי שבחצר המשכן, שהוא צריך להיות שבעים אמה ושיריים על שבעים אמה ושיריים, לפי שכך אמרה תורה: **ליטול חמשים אמה, ולסבב בהם ריבוע של חמשים על חמישים!** ?

ומשינינן: **אם כן** שהפסוק בא רק לענין גודל הריבוע הפנוי של חצר המשכן, **לימא קרא "ורוחב החצר חמשים חמשים"**.

מאי "חמשים בחמשים" שנקט הכתוב?

שמעת מינה תרתי.

שנינו במשנה: **לא פחות ולא יותר.**

תנא בכרייתא:

חבל המדידה יהיה **לא פחות** מחמישים אמה, **מפני** שהחבל הקצר נמתח, ומרבה בכך את המדידה.

ולא יותר — מפני שכובד החבל אינו מאפשר למותחו כראוי, ובכך הוא **ממעט** את המדידה.

אמר רבי אסי: אין מודדין אלא **בחבל של אפסקימא.**

ומבארין: **מאי אפסקימא?**

מודד מחוץ לתחום, יסבור שהמקום הזה הוא בתוך תחום שבת.

והפירוש השני, שמדובר בגיא ארוך מאד, שרוחבו אמנם מצוי בתוך התחום אך הוא רחב שם למעלה מחמישים אמה, ואי אפשר להבליעו כנגד העיר, אלא אם כן יוצאים החוצה לצידי העיר, מעבר לתחום שבת, ששם מצטמצם רוחב הגיא, ואפשר להבליעו שם.

ומשמיעה המשנה שאין למדוד שם את רוחב הגיא, שמא יאמרו הוראים שהמקום הזה הוא בתוך תחום שבת בצידי העיר.

אם אינו יכול להבליעו —

בזו [להוציא מדידות אחרות של מצוה, כגון בעגלה ערופה] **אמר רבי דוסתאי בר ינאי משום רבי מאיר: שמעתי שמקדיין נוקבים בהרים.**

והיינו, שמתייחסים למדידה כאילו היה נקב בהר, שדרכו ניתן להעביר את חבל המדידה.

שאינן מודדים את מדרונות ההרים כמות שהם, אלא לוקחים חבל שאורכו ארבע אמות בלבד. והמדידה מתבצעת באמצעות שני מודדים:

האחד עומד ומחזיק את החבל כנגד לבו, והשני העומד במרחק ארבע אמות בגובה המדרון, ומניחו למרגלותיו. וכך הם הולכים ומודדים את המרחק בצורה מאוזנת ולא מאונכת.

גמרא:

והוינן בה: **מנא הני מילי** שצריכה המדידה להעשות בחבל שאורכו חמישים אמה?

אמר רבי אבא: נרגילא.

חבל של נצרים לפוטה — דתנן: ואחר כך מביא חבל המצרי וקושרו למעלה מדדיה.

מאי נרגילא?

חבל של פשתן — למדידה.

אמר רבי יעקב: דיקלא דחד נברא [”נברא” הוא סיב שגדל ומתגלגל סביב הדקל].

שנינו במשנה: היה מודד והגיע לגיא או להר — מבליעו, וחוזר למידתו.

איכא דאמרי יש לשנות את האמור לעיל בלשון אחרת:

ודייקין: מדתני ”חוזר למידתו” — מבלל, דאם אינו יכול להבליעו במקומו, הולך המודד למקום שיכול להבליעו, ומבליעו, וצופה את המקום שאחר הבלעתו כנגד מידתו, וחוזר למקום המדידה וממשיך למדוד שם.

מאי אפסקימא?

רבי אבא אמר: נרגילא.

רבי יעקב אמר: דיקלא דחד נברא.

ותמהינן: והרי תנינא להא בברייתא, ואם זהו ביאור המשנה לא היתה הברייתא צריכה לחזור ולשנות זאת.

תניא, אמר רבי יהושע בן חנניא: אין לך דבר שיפח למדידה מדויקת יותר מאשר מדידה באמצעות שלשלאות של ברזל, שאינם נמתחים ואינם נרפים.

דתנו רבנן: היה מודד והגיע המידה לגיא, אם יכול להבליעו בחבל של חמשים אמה — מבליעו שם.

אבל מה נעשה, שהרי אמרה תורה [אסמכתא מדברי הנביאים] שיש למדוד בחבל, שנאמר [זכריה ב] ”ובידו חבל מדה”.

ואם לאו — הולך למקום שיכול להבליעו, ומבליעו, וצופה וחוזר למידתו.

ופרכינן: והכתיב [יחזקאל מ] בענין נבואתו של יחזקאל על המשכן: ”וביד האיש קנה המדה”. וקנה אינו חבל!?

אם היה גיא מעוקם [לפי הפירוש השני של רש”י, לגירסת התוספתא], שהיה הגיא מסתובב ממערב לצפון, ואין הוא יכול להבליעו אלא בצד הצפוני של העיר.

ומשנינן: ההוא קנה מידה אינו למדידה של מרחק, אלא למדידת תרעי, שערי המשכן שבנבואת יחזקאל.

הרי אין מועילה הבלעת הגיא שבצד צפון להבליעו גם בצד מערב, על אף שבאמצעות צפיה ומדידה הוא היה יכול להעתיק את ההבלעה שבצפון אל מערב העיר.

תני רב יוסף: שלשה סוגי חבלים הם:

אלא הרי הוא מקדיר ועולה, מקדיר ויורד בגיא, בצד שלא ניתן להבליעו.

של מוג, גמי, של נצר, ערבה קלופה, ושל פשתן.

הגיע לכותל משופע מעט — אין אומרים

חבל של מוג דרוש לפרה אדומה — דתנן: כפתוח לפרה האדומה בחבל המוג, שאינו מקבל טומאה, ונתנה על גב מערכתה.